

נשיא ומייסד
הרב שאול ישראלי זצ"ל

מופק בסיוע של:
ההסתדרות הציונית העולמית
המחלקה לשירותים רוחניים בתפוצות

חמדת ימים

וירא תשע"ה

פרשת שבוע

הכתוב סתם, חז"ל גילו! ומה איתנו?

הרב יוסף כרמל, ראש כולל "ארץ חמדה"

דמויות אלמוניות רבות מופיעות בתנ"ך, ללא שם מזהה. להלן כמה דוגמאות מהתורה מהנביאים ומן הכתובים:
* יוסף פגש בדרכו אל אחיו הרועים איש. וז"ל הכתוב:

"וַיִּמְצְאוּ אִישׁ וְהָיָה תֵּעָה בְּשָׂדֵה וַיִּשְׁאַלְהוּ הָאִישׁ לְאמֹר מַה תְּבַקֵּשׁ" (בראשית ל"ז טו).
התורה לא ביארה מיהו, חז"ל ובעקבותיהם רש"י מזהים אותו עם המלאך גבריאל.

* במדבר נמצא אדם שחילל שבת הכתוב איננו מבאר את שמו:

"וַיְהִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבַר וַיִּמְצְאוּ אִישׁ מִקְּשֵׁשׁ עֲצִים בְּיֹם הַשַּׁבָּת" (במדבר ט"ו לב).
בהמשך נדון בזיהויו.

* הקב"ה שלח נביא "לטפל" בירבעם, שבנה את מזבחות ועגלי זהב בבית אל ובדן והכתוב סותם באשר לזהותו:

"וַהֲגִה אִישׁ אֶלְהִים כֹּא מִיְהוּדָה בְּדָבָר יְקִיָּק אֶל בֵּית אֵל וַיִּרְבְּעֵם עִמָּד עַל הַמִּזְבְּחֹת לְהַקְטִיר" (מלכים א' י"ג א).
חז"ל זיהו אותו עם עדו הנביא.

* הנביא מוכיח את אמציה מלך יהודה על חטאיו:

"וַיִּחַר אַף יְקִיָּק בְּאֶמְצִיָּהוּ וַיִּשְׁלַח אֵלָיו נְבִיא וַיֹּאמֶר לוֹ לְמָה דַרְשַׁתְּ אֶת אֱלֹהֵי הָעַם אֲשֶׁר לֹא הִצִּילוּ אֶת עַמְּם מִיַּד" (דברי הימים ב' כ"ה טו)
חז"ל זיהו את הנביא עם אמוץ - אחיו של אמציה, שהיה גם אביו של ישעיהו הנביא.

גם בהפטרת פרשתנו מצאנו כי הכתוב מספר לנו אודות החייאת בנה של השונמית ואיננו מוסיף שום פרט מזהה אודות חייו ופועלו לאחר החייאתו.

בזוהר מובא: "אמאי אקרי חבוקק [למה נקרא הנביא חבוקק בשם זה?], בגין דכתיב (מלכים ב' ד) למועד הזה כעת חיה את חובקת בן [השם רומז למילותיו של הנביא אלישע כשישר לשונמית על הולדת בנה], ודא בריה דשונמית הוה [והוא בנה של האשה משונם], ותרין [שני] חבוקין [חיבוקים] הוו [התינוק זכה לשני חיבוקים] חד דאימיה [אחד של אמו] וחד דאלישע [ואחד של הנביא] דכתיב (שם) וישם פיו על פיו" (הקדמה דף ז עמוד ב).

מצאנו בחז"ל לכאורה מחלוקת מאוד מעניינת האם מותר לפרש את הסתום?

הגמרא במסכת שבת דנה בשאלה מדוע מת צלפחד? וז"ל: "יתנו רבנן: מקושש זה צלפחד, וכן הוא אומר ויהיו בני ישראל במדבר וימצאו איש וגוי ולהלך הוא אומר אבינו מת במדבר, מה להלך צלפחד, אף כאן צלפחד, דברי רבי עקיבא. אמר לו רבי יהודה בן בתירא: עקיבא, בין כך ובין כך אתה עתיד ליתן את הדין. אם כדבריך, התורה כיסתה ואתה מגלה אותה! ואם לאו - אתה מוציא לעז על אותך צדיק" (דף צו עמוד ב).
עיון בדברים מוכיח כי לדעת רבי עקיבא בוודאי שמותר לפרש. גם לפי רבי יהודה בן בתירא, יתכן וכל מה שצריך להיזהר ממנו הוא, שלא להוציא לעז.

לפי הדוגמאות (ויש עוד רבות), ניתן להסיק כי אכן לא הכל מפורש, אבל מוכח שחכמים חיפשו לאורך כל התנ"ך רמזים שיעזרו לנו, כחלק ממצוות לימוד התורה, לפענח גם את הסתום.

זו דרך לימוד התנ"ך ב"ארץ חמדה", ללכת בעקבות חז"ל, להתעמק בכתובים ולנסות לזהות בעזרת המידות שהתורה נדרשת בהן, גם את מה שמסתתר מאחורי הכתובים שלכאורה סתומים.

הבה נתפלל כי נזכה להגדיל תורה בתחום חשוב זה ונצליח ללמוד גם את התנ"ך בשיטות שלמדנו מגדולי הלמדנים והמפרשים של שרי"ע חושן משפט כמו ה"קצות" ה"נתיבות" ורעק"א.

לע"נ רבי יעקב בן אברהם ועיישה וחנה בת יעיש ושמחה סגן ז"ל	לע"נ ר' מאיר בן יחזקאל שרגא ברכפלד ז"ל	לע"נ מרת סוזי (שרה) ונגרובסקי ע"ה נלב"ע י' בתמוז תשע"ד	לע"נ הרב יוסף מרדכי שמחה שטרן ז"ל נלב"ע כ"א באדר א' תשע"ד	לע"נ הרב אשר וסרטיל ז"ל נלב"ע ט' בכסלו תשס"ט
---	---	---	--	---

לע"נ מר שמואל שמש ז"ל, חבר הנהלת 'ארץ חמדה', נלב"ע י"ז בסיוון תשע"ד
לע"נ הנופלים במערכה על הגנת המולדת היי"ד

שנת השבע

זה הזמן שלך

חמדת הארץ - שנת השבע

להוציא מים משטיפת רצפה ולשופכם לחצר בשמיטה

שאלה

אני פונה אליכם מכיון שכששטפתי רצפה חשבתי לעצמי, האם מותר לי לשפוך את המים דרך המרפסת לחצר, הרי בחצר יש צמחים ואסור להשקותם בשמיטה?

תשובה

מותר לשטוף רצפות ולשפוך את מימיהם החוצה, גם אם הם נשפכים על צמחים ועצים¹.

¹ ישנם כמה טעמים להתיר:

- א. השקיה היא מלאכה דרבנן, ויש הסוברים שבגלל אופי המלאכה, שלא נועדה לשם צימוח, אלא לשם קיום העץ, מותר להשקות כרגיל כמו שאר השנים, או להוסיף השקיה על מה שהצמח חייב (ראה פירוש הברטנורא למשנה שביעית פרק ב, משנה י; שמירת שבת כהלכתה (חלק ב, פרק סז הערה סג); חוות בנימין לרב שאול ישראלי חלק ג סימן צח (עמוד 12) שמתירים להוסיף השקיה לצמח).
  - ב. גם אם השקיה נאסרה, התורה לא אסרה שום מלאכה בשביעית כאשר לאדם לא אכפת מתיקון המלאכה והשבחת הקרקע, כיון שכל איסורי שביעית הם כשאדם מכוון לתועלת הקרקע (משפטי ארץ פרק ד עמוד 54 בשם החזון איש שביעית יט, יד עמוד 282 וכן סימן יח סוף סעיף ו עמוד 278 ובמשנת יוסף שבאות ג דן בדבריו באריכות).
  - ג. כיון שהאדם אינו מתכוון למלאכת ההשקיה, אלא לשטוף את ביתו ולסלק את המים ממנו, אזי גם אם השקיה נאסרה בשביעית, מותר להוציא את המים כאשר אין כוונתו להשקיה. ואף על פי שמדובר ב'פסיק רישיה', כי וודאי שהוא ישקה את הצמחים על ידי הוצאת המים, 'פסיק רישיה' מותר באיסור דרבנן (השקיה, ושמיטה בזמן הזה גם היא דרבנן לרוב הפוסקים). ראה שו"ת משנת יוסף (חלק א, סימן סג) שהאריך מאוד בשאלה זו, והביא סברות נוספות להקל, ודבריו הובאו גם בילקוט יוסף (שביעית, יב, ז).
- אמנם, מספר פוסקים החמירו בכך: שבט הלוי (תורת הלוי עמוד קכד) כתב שיש להחמיר שלא לשפוך את המים ממש על הצמחים, אלא בצד הצמחים. והרב חיים קנייבסקי (דרך אמונה, שמיטה א, ב ציון יח) מביא את דברי הרב אלישיב שיש לאסור בכל מקרה כשיש צמחים במקום שאליו הוא שופך את מי השטיפה, אלא אם כן יש במים חומרי ניקוי, וכך המים אינם מועילים לצמחים.
- אך למעשה, מכיוון שטעם המתירים מסתבר, יש להקל.

מכון "ארץ חמדה" שמח להזמין את הציבור ליהנות מתכנית הלימודים החדשה "שמיטה זה הזמן שלך" מידי שבוע יישלח לנרשמים השיעור השבועי הכולל 4-6 יחידות לימוד, סיכום ומבחן לחזרה עצמית, באמצעות הדוא"ל.

הרשמה בכתובת: shmita@eretzhemdah.org

אנו מאחלים לכם לימוד פורה, מעניין, מעמיק ומועיל שיעצים את שנת השבע של כולנו.

השמיטה יצרה לך דילמות ערכיות? התלבטויות?
מטרידה אותך תהיה על מהותה של השמיטה?
רוצה לדעת כיצד לנהוג בשנת השמיטה?
שמיטה ותוצרת הארץ?
נתקלת בשאלה בלימוד?

shmita@eretzhemdah.org

שיעור מס' 1
שמיטה בזמן הזה: מדאורייתא או מדרבנן?
השאלה אם השמיטה נוהגת בזמננו מדאורייתא או מדרבנן, היא שאלה משמעותית ביותר, ותהיה לה השפעה כמעט על כל נושא שנלמד במשך השנה. בין היתר, תהיה לכך משמעות במקרים של ספקות, או במחלוקות הלכתיות, כי ביספק דאורייתא יש להחמיר, בעוד שביספק דרבנן ניתן להקל.

חמדת הדף היומי

קס דינא' וסופיות הדיון במשפט העברי

הרב עקיבא כהנא

הגמרא ביבמות (לו ע"ב) דנה מהו הדין במקרה שבו ירושה הגיעה בגלל ספק למישהו, ואחר כך, בגלל צד אחר של הספק שוב מגיע ליורשיו כסף אחר, האם נאמר שאותו הצד בדיון לא יוכל לקבל בדיון נוסף כסף שסותר את מה שקיבל בפעם הקודמת, או שהוא יוכל לקבל, כי 'מה שהיה היה' ו'קס דינא' – הדין התקבל ועומד, וכעת צריך לדון כל דין אחר מחדש. להלכה (רמב"ם הלכות נחלות ה, ד, ושו"ע אבן העזר קסג, ד) נפסק ש'קס דינא', ולא ניתן להשתמש בדין שהיה בדיון הקודם, כראייה לדיון כעת.

א. האם קס דינא אוטומטית או רק לאחר שעמד בדיון?

תוספות (ד"ה אמר רבי אבא) כתבו שדיון הגמרא האם 'קס דינא' קיים רק אחרי שבית הדין אכן פסקו את הדין, אך לפני שבית הדין פסקו, לא שייך לומר את הכלל ש'קס דינא'. אך, הרשב"א (ד"ה הא איפליגו) מקשה שהגמרא מביאה ראייה ממקרה שבו טרם עמדו בדיון, ובכל זאת היא אומרת ששם 'קס דינא'? רשב"א מתרץ שבמקרה של אדמון וחכמים, האנשים כבר מוחזקים בחצר, ולכן יחול דין 'קס דינא' גם עוד טרם שהדין נפסק.

ב. הטעם שקס דינא

הנחת היסוד במשפט העברי ש'כל זמן שמביא ראייה סותרת את הדין' (משנה סנהדרין פרק ג) וביאר המרדכי (סנהדרין תשה) שאין שום הגבלת זמן למשפט העברי לגבי ראייה לסתור את הדין. במקרה דנן, הדין שונה כיון שאין כאן ראיות חדשות אלא שימוש בטענות שהועלו בדיון הקודם, בטענה שלא יתכן שימשו כעת בדיון הזה את הצד השני, אם כן מהו הטעם שטיעון זה אינו מתקבל?
תרומת הדשן (שי) מבאר שהטעם שאומרים קס דינא הוא משום שאדם שפוסקים בית הדין לרעתו מתיימש מהדבר, ושוב אינו יכול לתבוע אותו. **תומים (בסוף קיצור תקפו כהן) מבאר** שאין כוונת תרומת הדשן לומר שיש 'יאושי', כלומר פעולת האדם שגורמת להפקר, אלא שבית דין כשפוסקים לטובת אדם אחד, קובעים שזו ההלכה, והם מפקירים את הכסף מהשני כ'הפקר בית דין', ולכן יהיה אותו הדין, גם אם בית הדין פסקו כך נגד קטנים. **וקהילות יעקב (יבמות לד, ג) מבאר** שכוונתו לדבר ש'אבוד ממנו ומכל אדם' וזהו דין יאושי שחל ממילא, ולא תלוי בדעתו של האדם, ושוב גם לפיו מובן מדוע גם מול קטנים שייכת הטענה שהתיימשו.

ש"ך (תקפו כהן, כללי קים לי) חולק על דברי תרומת הדשן, ומקשה עליו מדוע אדם יתיימש במקרה שבו זוכה השני רק בגלל שהיה מוחזק, ולא מפני שבית הדין קובעים שטענותיו צודקות? **קונטרס הספיקות (ו, יג) מחזק את שאלתו** ואומר שאם מועילה תפיסה במקרה זה, מדוע נאמר שיתיימש, וכנראה תרומת הדשן לשיטתו שלא מועילה כאן תפיסה, אמנם אין זו ההלכה.

לכן מבאר הש"ך שאם יש דיון על כסף ואיננו יודעים של מי הוא, ניתן לטעון ולומר שמשני צדדים - 'ממה נפשך' מגיע לתובע כסף, והדברים בוודאי יתקבלו. יתירה מזאת, גם אם כבר אחד הצדדים זכה בכסף, והצד השני רוצה להוציא ממנו את הכסף שכבר קיבל, הוא יכול לעשות זאת בטענת 'ממה נפשך'. אבל אם אותו צד כבר הסתלק והכסף עבר לצד שלישי, כמו במקרה שמת, והכסף הגיע ליורשיו, (או במקרה שהבעלות עברה ידיים בדרך של מכירה, כמו בהמשך הגמרא) אז לא ניתן לעשות 'ממה נפשך' על זה כי לא יוציאו מיד יורשיו, אלא אם כן היתה כאן טעות ברורה.

תומים (בהערותיו על ספר תקפו כהן) מקשה על חילוק ש"ך, מה הנפק"מ בין אם תובע את הבן או את האבא, הרי 'ברא כרע דאבוה', ובסופו של דבר יש שני צדדים שבעבר קיבלו כסף אחד מהשני? **אולם סברתו היא פשוטה** כשאני עומד מול אדם, אני יכול לתבוע את כל ממונו לחוב שהוא חייב לי, אמנם אם מוסכם שהוא העביר את הכסף לצד שלישי, הרי שאף אם נוצרה לי תביעה ישירה מול הצד השלישי, אין שייכות בין התביעה העכשווית לכסף שהוא צריך להעביר לי בגלל טעות שהיתה בדיון עם מישהו אחר, ולכן ברור שהממה נפשך אינו נכון.

השלכה הלכתית נוספת לדיון 'קס דינא':

עיטור (קבלת עדות נט) כותב שבמקרה שבו אדם העיד לטובת קרובו (בקירבה דרך אשתו), ומצאו שהוא פסול, ונפסק הדין בלא עדותו נגד קרובו, ואחר כך התבטלה הקירבה (התאלמן או התגרש) אין להביא אותו אחר כך בתור עד, ולפסוק לטובת הקרוב. **קצות החושן (סימן לג, ס"ק ב) מביאו ומסביר** את דינו בכך שכיון שכבר נפסק הדין אז 'קס דינא', ושוב לא ניתן להביא את אותה הראייה שוב, באופן שהיא תועיל.

סיכום: ההלכה היא ש'קס דינא' ולא ניתן להשתמש במה שהיה בדיון הקודם כראייה נגד בדיון העכשווי. בדרך כלל 'קס דינא' שייך רק אחרי דיון בבית הדין, אך יש גם מקרים אחרים. נחלקו הדעות מהו הטעם שקס דינא: או שהטעם הוא משום יאושי והפקר, או שהטעם הוא משום שלא ניתן להשתמש בטענה שבה מכוח אדם אחד כלפי אדם שלישי ואחר. ראינו שהקצות החושן מבאר לפי זה את סברת העיטור שעדות שהובאה בדיון מסוים ולא התקבלה, אינה יכולה להגיע שוב ולהתקבל, מסיבה זאת ש'קס דינא'.

הספר משטר ומדינה בישראל על פי התורה (4 כרכים) מאת הרב נפתלי בר אילן, יצא לאור בעריכה חדשה בהוצאת מכון "ארץ חמדה"
הספר מתמודד עם אתגרי השעה הניצבים בפני המדינה היהודית העצמאית ע"י ניתוח וביור מקיפים במקורות. בין הנושאים הנדונים - משטר דמוקרטי ומלוכני, שלטון החוק, הפרדת רשויות, ביקורת שיפוטית, טוהר השלטון, מדיניות פסיקלית ומוניטרית, שירותי רווחה, סל תרופות, איכות הסביבה, משפט בינלאומי, אמנת ג'נבה, כבוד האדם וחירותו, פיתוח האישיות, זכויות אזרח ועוד ועוד.
זכה בפרס הרב קוק ובפרס הרב ישראל של מכון ארץ חמדה.

לרכישה

הרב יוני לביא, מנהל מוקד "חברים מקשיבים" לנוער [טל: 1599-5000-54 בכל ערב, ובאחר: makshivim.org.il]
ופעיל ב'לב אבות' - קו יעוץ להורי מתבגרים [טל': 02-9973232 ובאינטרנט levavot.org.il]

האתגר הסרוג

מה מלמדת העובדה שאחוז משמעותי מבוגרי החינוך הדתי לאומי 'מורידים את הכיפה' ונוטשים את הדרך בה גדלו? האם אין זה מעיד על כשלון יסודי בתפיסת העולם הזו?

"ברור שאי-אפשר לצפות למאה אחוז הצלחה בדבר מורכב כמו חינוך", הוא אמר והיטיב את המגבעת השחורה שלראשו, "אבל כשהתוצאות מראות על עשרים אחוז שזורקים את הכיפה, הרי שלא מדובר בפספוס קל. זהו כשלון מהדהד של החינוך הדתי-לאומי!". בן שיחי נטל נשימה עמוקה, היישיר מבט והוסיף בטון מרוכך קימעא "תראה, בטח לא קל לך לשמוע את הדברים, אבל רק תדמיין מפעל מכוניות שאחד מכל חמישה כלי רכב יוצא ממנו פגום. הרי על המקום היו מעיפים את המנהל, לא כך?". הוא המתין כמה שניות, מחכה שדבריו יותירו את הרושם הדרוש, ואז חתם את דבריו בנחרצות "חוששני שבמקרה שלנו לא מדובר בלפטר אדם כזה או אחר. דרך חינוכית ותפיסת עולם שאפילו הבוגרים שלה לא מאמינים בה, היא כשטר המזויף מתוכו, המעיד לכל שהוא פסול...".

ידע מאין באת'

קולות מאשימים על ה'פירות המקולקלים' של החינוך הדתי-לאומי בוקעים לא פעם מן הכיוון החרדי. ההרגל המצוי להתחמק מראש מן הדיון בגלל צבע הכיפה של מי שעורר אותו, או לחילופין - מתקפה נגדית ומציאת פגמים בחינוך החרדי, אינם מניחים את הדעת ואינם פוטרים מלהתייחס לטענות לגופן. החינוך החרדי יצטרך לעשות את חשבון הנפש שלו על האופן שבו מערכת החינוך שלהם מתמודדת עם תופעת הנשירה וכיצד נראים בוגריו בעת שהם 'יוצאים אל החיים', אך בלי קשר אליהם אנו מצידנו מעוניינים לברר את משמעות הדבר עבורנו. מסתבר שלא נפיק תועלת רבה מדיונים ארוכים מה האחוז המדויק של אלו שהכיפה נשרה מראשם, שהרי אף אם מדובר 'רק' באחד מעשרה זוהי תופעה מטרידה הדורשת התייחסות.

ראשית, כדי לא לחטוא לאמת חובה עלינו להביט גם על תחילת השרשרת ולא רק על סופה. לא רק על איך נראים הבוגרים כשהם מסיימים את המסלול, אלא גם מה היתה דמותם כשנכנסו אליו. לזכותו של החינוך הדתי-לאומי ייאמר ששערי פתוחים למנעד רחב מאוד של קהלים, כולל בתים מסורתיים ואף חילוניים, המעוניינים לרשום את ילדם לבי"ס דתי. לפעמים זה נובע מסיבות ערכיות ולפעמים אפילו שיקולים של נוחות וקירבה לבית מכריעים. המשמעות היא שמערכת החינוך הדתית מכילה עשרות אחוזים של תלמידים שאינם באים מבתים תורניים המקפידים על קלה וכחמורה, אלא רחוקים משם מאוד. לא מעט ילדים אף חווים ניגוד חריף בין המסרים והתכנים שהם קולטים בבית הספר לבין ההתנהגות המקובלת בבית ההורים. שמירת שבת כהלכתה, תפילה יומית ולבוש צנוע, אינם דברים המובנים מאליהם בלא מעט בתים כאלו. ממילא ברור שיהיו לכך השפעות משמעותיות גם על דמותם של בוגרי המערכת הזו.

עולם ערכים שלם

שנית, במונח מסויים החינוך הדתי עומד בפני אתגר מורכב וקשה שבעתיים מרעהו החרדי (ובאותה מידה - החילוני). קל ופשוט יותר לכוון תלמידים לדרך שצבועה בצבעי שחור-לבן. לחנך לערך מרכזי אחד של 'לימוד תורה' שלמולו הכול חיוור ובטל. לפסול מראש את האקדמיה והתקשורת, התיאטרון והספרות, ובכלל כל דבר שיש בו חשש קלקול ואפילו רחוק, ועלול להביאנו לידי ניסיון וביזיון. משימה מאתגרת הרבה יותר, אך גם אמיתית וקרובה לרצונו של הקב"ה, היא לכוון לדרך הנותנת מקום לערכים כולם - לשירות בצבא ולהשכלה, לפיתוח עצמי ולתרומה למדינה, לאיכות הסביבה ולתרבות, כשמעל כל זה נמצאת התורה שמכוונת ומאירה. הפוסעים בדרך זו מתמודדים עם ניסיונות ומצבים לא פשוטים, וממילא גם עלולים ליפול ולשלם מחירים גבוהים יותר על דרכם. אך אם אתה מאמין שרצון ה' מאיתנו הוא לקדש את עולמו על פני כל מרחב החיים, לחיות לא רק כפרטים המסוגרים ביגטו שלהם אלא כחלק מעם שלם המנהל מדינה מודרנית עם צבא, כלכלה ותרבות, הרי שלא נוותר עליה למרות המורכבות והקושי שבדרך.

מוכנים לחיים?

ואחרי כל זה עדיין יש מקום לחשבון נפש פנימי ולשאלות נוקבות שיעזרו לנו להשתפר ולכוון את עצמנו אל המטרה הגבוהה שאנו חותרים אליה. אנו מעודדים מאוד את הבוגרים/ות שלנו להמשיך לאחר התיכון במסגרות המשך (מכינה/מדרשה וכדו') לפני שייצאו לחיים בצבא או באוניברסיטה, ושמחים שיותר ויותר צעירים כיום בוחרים באופציה הזו. אך האם העובדה שהיא חיונית כאוויר לנשימה לכה רבים, ובלעדיה יש חשש כבד שהמטען שקיבלו בשנים עשרה שנות לימוד יירד לטימיון עם המפגש עם החברה החילונית ועם עולם הפיתויים שבחוץ, אינם מעלים שאלות על מה שהתרחש בשנות הלימודים הארוכות בין כותלי הישיבות, האולפנות והתיכונים הדתיים? מה עשיתם עם עצמכם שנים עשרה שנים אם כל-כך מהר המטען שספגתם שם מתפוגג? כשאתה רואה לא מעט חובשי כיפה וסורגותיה שאחרי שנה או שנתיים בצבא או באוניברסיטה צריך להתאמץ כדי להבחין בהבדל מהותי בינם לבין אחיהם החילונים, מבחינת סדר העדיפויות, צורת החשיבה, דרכי הביטוי ואפילו סגנון הלבוש, האם ייתכן שההכנה שנעשית להם לפני כן לחיים בישיבת ההסדר או המדרשה, אינה מספיקה או שאינה מכוונת מספיק למטרה?

אין לנו ספק באשר לאמת שמביאה איתה הדרך הציונית-דתית והבשורה הגדולה שיש בה עבור העם והמדינה. יחד עם זה לא נוותר על השיפור המתמיד ועל הצורך לעלות קומה כדי לבנות בוגרים המחוברים באופן עמוק לאמונתם ולדרכם.

יפורסם בעלון 'שבת בשבתו'

חמדת הרמב"ם

הרב יוחאי מקבילי, עורך ראשי במפעל 'משנה תורה'

בשם ה' א-ל עולם - הקריאה לכל האנושות להכרת האמת וחיי צדק

לאחר שאברהם אבינו כורת את הברית עם מלך פלישתים בבאר שבע, הוא נוטע אשל במקום וקורא שם "בשם ה' א-ל עולם" (בראשית כא, לג). לפי פירוש אחד בדברי חז"ל האשל היה פונדק דרכים שבו היה אברהם אבינו מקבל את הולכי הדרכים ולאחר שהיה מארח, מאכיל ומשקה אותם היה מלמד אותם לברך 'ברוך אל עולם שאכלנו משלו' (בראשית רבה נד, ו; ; סוטה יא), ובכך גרם להקריא שם שמים בפי כל בריה (לקח טוב בראשית כא, לג).

היהדות אינה מסיונרית, ואינה קוראת לכל העולם להתגייר, אלא רק להכיר בשבע מצוות בני נח, **שבע אמיתות אוניברסליות פשוטות**. הראשונה והגדולה שבהם היא הכרה בה' כבורא העולם. הרמב"ם מפליא לתאר בתחילת הלכות עבודה זרה בספר המדע שבמשנה תורה כיצד אברהם אבינו נלחם בעבודה זרה, לא בחרב ובחנית, אלא בהפצת דעת ובהתבוננות נכונה בטבע ובעולם, ומנסה למגר את הבערות והסבל האנושי המתלווה לו:

"כִּינֹן שְׁנַגְמֵל אֵיתָן זֶה [אברהם], הִתְחִיל לְשׁוֹטֵט בְּדַעְתּוֹ וְהוּא קָטָן, וְלִחְשֵׁב בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה... וְלָבוֹ מְשׁוֹטֵט וּמְבִין, עַד שֶׁהִשִּׁיג דְּרַךְ הָאֱמֶת וְהִבִּין קוֹ הַצֶּדֶק מִדַּעְתּוֹ הַנּוֹכְחָה, וְנָדַע שֶׁיֵּשׁ שָׁם אֱלֹהִים אֶחָד... כִּינֹן שֶׁהִפִּיר וְנָדַע כִּינֹן שֶׁהִפִּיר וְנָדַע, הִתְחִיל לְהִשָּׁיב תְּשׁוּבוֹת עַל בְּנֵי אֹר פְּשָׁדִים וְלַעֲרֹךְ דִּין עִמָּהֶם, וְלִזְמַר שֶׁאֵין זֶה דְּרַךְ הָאֱמֶת שֶׁאֲתָם הוֹלְכִים בָּהּ. וְשֶׁבַר אֶת הַצְּלָמִים... וְהָיָה מְהֵלֶךְ וְקוֹרָא וּמְקַבֵּץ הָעָם מְעִיר לְעִיר וּמְמַלְכָה לְמַמְלָכָה, עַד שֶׁהִגִּיעַ לְאָרֶץ כְּנָעַן וְהוּא קוֹרָא, שְׁנֵאָמַר: "וַיִּקְרָא שֵׁם בְּשֵׁם ה' א-ל עוֹלָם". וְכִינֹן שֶׁהָיוּ הָעָם מִתְקַבְּצִין לוֹ וְשׁוֹאֲלִין לוֹ עַל דְּבָרָיו - הֲיֵה מוֹדִיעַ לְכָל אֶחָד וְאֶחָד לְפִי דַעְתּוֹ עַד שֶׁיִּחְזִיזֵהוּ לְדַרְכֵי הָאֱמֶת... וַיַּעֲקֹב אֲבִינוּ לָמַד בְּנֵיו כָּלֵם... לְלַמֵּד דְּרַךְ ה' וְלִשְׁמֹר מִצְוֹת אֲבֹתָם" (הלכות עבודה זרה א, ג).

לפי פשוטו של מקרא, הקריאה "א-ל עולם" פירושה האל-הנצחי, שכן המושג "עולם" בכל התנ"ך משמעו נצח. הרמב"ם מסב את המשמעות למקום, לעולם שלנו, ה' בורא העולם. יש בכך הכוונה, ה' אינו רק מושג פילוסופי, אלא מציין את **הקשר** בין האדם לה' **בורא העולם ומנהיגו**. וקריאה זו "בשם ה' א-ל עולם" הוא הקריאה שהרמב"ם, כמו אברהם אבינו, בוחר לשבץ **בראש כל ספריו**: בראש ספרו הגדול 'משנה תורה' ובראש כל ספר מספרי משנה תורה (כנמצא בכתבי היד, דבר שבמשך מאות שנים המדפיסים ראו בו דבר מיותר והשמיטוהו), בראש פירושו לכל סדר מששה סדרי משנה, בראש כל חלק מספרו העמוק 'מורה נבוכים' ובראש אגרותיו החשובות. בפסוק זה ראה הרמב"ם לא רק הצהרת אמת, אלא קריאה לכל האנושות להכיר באמת זו ולהתלכד סביבה. **ללמד דרך ה'.**

מהי דרך זו? זו הרמב"ם כבר הסביר לפני כן בהלכות דעות (סוף פרק ראשון):

וְעַל דְּרַךְ זֶה קָרָאוּ הַנְּבִיאִים לְאֵל בְּכָל אוֹתָן הַפְּנוּיִין: 'אֲנִי אֶפְיִם' וְכִבֵּי חֶסֶד, 'צִדִּיק' וְיִשְׁרָאֵל, 'תְּמִים', 'גְּבוּרָה', וְחֶזֶק, וְכִיּוֹצֵא בָהֶן - לְהוֹדִיעַ שֶׁאֵלֵינוּ דְּרָכִים טוֹבִים וְיִשְׁרִים הֵן, וְחִיב אֲדָם לְהִנְהִיג עֲצָמוֹ בָּהֶן וּלְהַדְמוֹת כְּפִי כָחוֹ... וְלִפִּי שֶׁהִשְׁמֹת הָאֵלֹהִים שֶׁנִּקְרָא בָּהֶן הַיּוֹצֵר הֵן הַדְּרַךְ הַבְּיִנּוּנִית שֶׁאֵנוּ חִיבִין לְלַכֵּת בָּהּ - נִקְרָאת **דְּרַךְ זֶה 'דְּרַךְ ה'**, וְהִיא שֶׁלְמַדְהָ אֲבִינוּ לְבְנָיו, שְׁנֵאָמַר: "כִּי יִדְעִיתִי לְמַעַן אֲשֶׁר יִצְנֶה אֶת בְּנָיו וְאֵת בֵּיתוֹ אַחֲרָיו, וְשִׁמְרוּ דְרַךְ יי, לַעֲשׂוֹת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט" (בראשית יח, ט). וְהַהוֹלֵךְ בְּדְרַךְ זֶה מְבִיא טוֹבָה וּבְרָכָה לְעַצְמוֹ, שְׁנֵאָמַר: "לְמַעַן תְּבִיא יי עַל אֲבֹתָם אֶת אֲשֶׁר דָּבַר עָלֵיו" (שם).

קיומו של א-לוהים של אמת ודרך חיים של אמת המביאה טוב, הוא סרגל המנחה לחיים אנושיים המקדמים את האנושות אל האמת, והמעניק לנו נקודת שיפוט של צדק. המזרח התיכון, בימים ההם - של אברהם, של הרמב"ם - ובזמן הזה (מזרח תיכון חדעא"ש) רווי באלימות וברצח. הקריאה האמונית הנחרצת בשם ה' לכל העולם, שיש אמת ויש שקר בעולם, יש דרך חיים ויש דרך של מוות, ו"שֵׁאֵין זֶה דְּרַךְ הָאֱמֶת שֶׁאֲתָם הוֹלְכִים בָּהּ" - היא קריאה מהדהדת שאפשר לקרוא אותה גם היום. מנהיגי ארצות הברית לדורותיהם בנאומי ההכתרה שלהם מזכירים את שם ה' כבסיס והשראה ממנו הם פועלים בעבור האמת והצדק. האם מנהיגנו יכולים לשאוב קריאה כזו גם היום?

*מפעל משנה תורה – כל התורה לכל אחד
מיזם להנגשת הרמב"ם ותפיסותיו הפועל בשת"פ עם "ארץ חמדה" וגופים נוספים

שו"ת במראה הבזק

(מתוך ח"ב)

Malmö, Sweden

מלמו, שבדיה

תמוז תשנ"א

אפיית לחם פרווה על גבי סרט נע שעליו אופים גם דברי-מאפה חלביים

שאלה

יש לחם פרווה שנאפה לא בתבניות אלא על גבי סרט נע, אלא שלחם חלבי (שיעור אבקת-החלב שבו פחות מ-2%) נאפה על אותו הסרט, בהפרש של כשלוש שעות בין אפייתו ואפיית הלחם הפרווה. לפני ששמים את הלחם הפרווה על הסרט הנע, התנור מופעל בטמפרטורת האפיה, והסרט הנע נע בו כדי שהלחם (הפרווה) לא ידבק לסרט. האם מותר להניח ששיירי הלחם החלבי שבדפנות התנור ובסרט הנע נשרפים ולהתיר על סמך זה לאכול את הלחם הזה עם בשר? (מדובר בתנורים מאוד גדולים, לא סגורים).
יש לחם פרווה שאת עיסתו לשים במערבל, שבו לשים את עיסת הלחם החלבי (המכילה פחות מ-2% אבקת-חלב). כמוכן הכול שם קר, אבל אין מנקים את המערבל בין שימוש לשימוש. המערבל הוא גדול מאוד. האם מותר לאכול את הלחם הזה עם בשר? (* הערת המערכת - עיין "במראה הבזק" ח"א תשובה נ; מב 1 במהדורה הראשונה)

תשובה

דבר הלחם שנאפה על גבי הסרט הנע יערוך הרב ביקור במאפיה. אם יווכח:
א. שהאמצעים שנוקטים במאפיה דרך קבע (כגון חימום הסרט וכדומה) גורמים לכך שבתום כל מחזור של אפיה ולאחר הסרת הלחם מן הסרט נותר הסרט נקי מכל שיורים בעין¹.
ב. שהסרט ה"נוסע" ריק מגיע לטמפרטורה של "ליבון קל"^{2,3,4} (אם הסרט נע במהירות הרגילה שלו, ניתן להניח שכן הדבר, שהרי אז הוא נע בתנור החם כמשך אפייתו של לחם).
בהתקיים שני התנאים הללו ניתן להתיר אכילת הלחם "פרווה" עם בשר, אף אם משתמשים לאפיית הלחם "פרווה" במערבל שהשתמשו בו בעיסת החלב. אם בדיקה מעלה שיירים מועטים בלבד - ניתן לתלות שהחלב בטל בעיסה החדשה בשישים (והכול לפי המציאות כפי שתיבחן על-ידי הרב).

¹ אף אם ימצא הרב שאין המצב כן, מוצע שהמשגיח מטעמו של הרב (שביקורתו נחוצה ממילא - לכל הפחות לעיתים יוצא ונכנס - על כשרות מרכיבי הלחם) ידאג לנקיון הסרט לפני שהוא מופעל לסבב החימום שקודם לאפיית הפרווה.
² אם יהיו על הסרט שיורים בעין, לא יועיל לסרט ליבון קל, לא יועיל יורה דעה סי' צו משבצות זהב סק"צ), וכן ב"דרכי תשובה" (יורה דעה סי' פד ס"ק קב).
³ שקש נשרף עליו מבחוץ.
⁴ מהיתר להיתר די בליבון קל (עיין הערה 6).
⁵ ולדעת המחבר, שו"ע יורה דעה (סי' צה ב), אין צריך לטעם זה השני, אלא כל שהסרט נקי משיורים בעין, נותן טעם בר נ"ט בבישול מותר.
⁶ "יביע אומר" (ח"ה יורה דעה סי' ז פיסקה ז).

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,

הרב משה ארנרייך   הרב יוסף כרמל
ראשי הכולל

חברי הועדה המייעצת:
הרב זלמן נחמיה גולדברג
הרב נחום אליעזר רבינוביץ
הרב ישראל רוזן

יצא לאור! שו"ת במראה הבזק, חלק שמיני.

תשובות לשאלות מרבני הגולה. התשובות מתמודדות עם המציאות בעולם מודרני מתפתח בדרך של "דרכי דרכי נעם". הספרים עוסקים בארבעת חלקי ה"שלחן ערוך" תוך ניסיון לקחת בחשבון גם את החלק החמישי ההופך את התורה ל"תורת חיים".

